

Ἡ ὁσία Σοφία τῆς Αἴνου

Ὁ σύντομος Βίος τῆς ὁσίας Σοφίας τῆς Αἴνου σώζεται σέ πέντε κώδικες τοῦ 12ου-14ου αἰώνα¹ καί ἔχει δημοσιευτεῖ ἀπό τόν Η. Delehaye σέ κριτικό ὑπόμνημα τοῦ *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*². Ἄν καί ὁ Βίος τῆς ὁσίας δέν παρέχει χρονολογικές ἐνδείξεις, εἶναι δυνατή ἡ ὑπόθεση ὅτι ἡ ὁσία Σοφία ἔζησε κατά τή μεσοβυζαντινὴ ἐποχὴ κάπου μεταξύ 9ου καί 12ου αἰώνα, ὅποτε ἔχουμε καί τό παλαιότερο σωζόμενο κείμενο τοῦ Βίου της³. Ἀκολουθώντας τή διήγηση τοῦ βίου της μποροῦμε νά φανταστοῦμε τή ζωή τῆς ὁσίας μέσα στήν ἀκμαία μεσοβυζαντινὴ Αἴνο πού ἐκτεινόταν περίπου στήν ἔκταση τῆς μεταβυζαντινῆς πόλεως⁴.

Τό κείμενο τοῦ Βίου της ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Σοφίας τῆς ἀσκητρίας. Αὕτη ὠρμητο μὲν ἐκ πόλεως Αἴνου, γονέων εὐσεβῶν θυγάτηρ γεγεννημένη καὶ κατὰ χώραν ἐπιφανῶν· συνήφθη δὲ παρ’ αὐτῶν ἀνδρὶ καὶ γέγονε μήτηρ παίδων ἕξ. Μέσον δὲ οὖσα τῶν βιωτικῶν θορύβων, ἔδειξεν ἕξ ἔργων, ὡς οὐδὲν τὸ προσιτάμενον παντὶ βουλομένῳ καὶ ἐν ταῖς τοῦ βίου περικοπαῖς καὶ συγχύσεσι διὰ τῆς τῶν θεοφιλῶν πράξεων ἐργασίας τῷ Θεῷ εὐαρεστῆσαι. Οὐκ ἀφίστατο γὰρ τῶν ἐκκλησιῶν ἀλλὰ καὶ οἴκαδε διανυκτερεύουσα προσευχαῖς καὶ ἀγρυπνίαις ἐσχόλαζε· καὶ τοὺς παῖδας θανάτῳ ἀποβαλλομένη, ὀρφανῶν μήτηρ ἐγεγόνει καὶ χηρῶν ἀντίληψις καὶ βοήθεια καὶ προσαίταις τὰ ἀναγκαϊότερα τῶν προσόντων αὐτῇ διανείμασα. Τὴν δίαιταν αὐτῆς ἔκτοτε ἀσκητικῶς διετέλει, ὕδατι χρωμένη ποτῶ, τὸ δάκρυον ἀένναον προἰεμένη τῶν ὀφθαλμῶν, τὴν ψαλμωδίαν, τὴν εὐχὴν, τὴν εὐχαριστίαν ἀδιαλείπτως ἐπὶ στόματος φέρουσα. Ἡ ταπεινώσις αὐτῆς ἄμετρος καὶ πρὸς τοὺς τυχόντας, ἢ πρὸς τοὺς καθ’ ἐκάστην προσερχομένους ἐπιδεεῖς ἐλεημοσύνη ἰλαρὰ καὶ φιλότιμος καὶ σχεδὸν ὑπὲρ δύναμιν. Κρεῖσσον γὰρ ἐλογίζετο ἑαυτὴν στερεῖσθαι ἢ τὸν ἐπιδεῆ κενὸν ἀποπέμψασθαι καὶ ἔχαιρεν ἐν τῷ διδόναι μᾶλλον ἢ τῷ λαμβάνειν. Ἀπὸ γὰρ ἀγγείου οἴνηροῦ,

¹ Hippolytus Delehaye, *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae e codice sirmondiano nunc berlinensi adiectis synaxariis selectis*, Socii Bollandiani, Bruxellis 1902, XXXVII, XLI.

² Ὁ.π. 727.54-730.54.

³ Παπαζῶτος, Σχεδιάσμα, 125.

⁴ Λόγω τῆς πρώιμης ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποία ἔζησε ἡ ὁσία θά μπορούσαμε μέ σχετικὴ σιγουριά νά τὴ φανταστοῦμε νά συχνάζει μόνο σέ ἕναν ἀπὸ τοὺς μεσοβυζαντινοὺς ναοὺς τῆς πόλεως, τὴν ἀγνώστου ἀφιερώσεως τρουλαία βασιλικὴ πού ἀνασκάφηκε ἀπὸ τὸν ἀοίδιμο Afif Erzen στὴ θέση Kral Kızı, νοτιοανατολικά τοῦ λόφου μέ τοὺς μύλους τῆς Φανερωμένης δίπλα στὴν ὄχθη τῆς λίμνης Taşaltı, πού ἔχει χρονολογηθεῖ στό διάστημα ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 7ου ἕως τὸν 9ο αἰώνα. Γιὰ τό ναό βλ. Robert Ousterhout – Charalambos Bakirtzis, *The Byzantine Monuments of the Evros/Meriç Valley*, European Center for Byzantine and Post-Byzantine Monuments, Thessaloniki 2007, 42-44.

εἰς διάδοσιν πενήτων ἀφορισθέντος, ἀμφοτέραις χερσὶν ἀντλοῦσα καὶ τοῖς ἐνδεέσι παρέχουσα, ἑώρα πρᾶγμα ἐξάϊσιον, πεπληρωμένον ἀεὶ τὸ ἀγγεῖον εὐρίσκουσα καὶ μὴ τὴν οἰανδήτινα δεχόμενον ὕφεισιν. Καὶ μέχρις ἂν παρ' ἑαυτῆς τηροῦσα ἦν τὸ θαῦμα κεκρυμμένον καὶ ἀνεξάγγελτον, πληρὴ καὶ τὸ ἀγγεῖον ὠρᾶτο κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀνοίξεως. Ὅσπινάκα δὲ τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ ἀνακηρύττουσά τινα τῶν ἑαυτῆς τὸ μυστήριον ἀπεκάλυψεν, οὐκέτι πληρὴς εὐρέθη ἀλλὰ ἐλλιπὴς· τοῦτο καὶ τῶν μυελῶν αὐτῆς καθήψατο. Προφάσεως δὲ ἔκτοτε δραξαμένη ἐπὶ τὴν ἀσκησιν πλέον ἑαυτὴν ἐπέτεινε τὸ ἀνάξιον προβαλλομένη, ὡς τῆ ὑπερβολῆ τῆς ἀσκήσεως καὶ εἰς ἄκραν ἔκτηξιν τοῦ σώματος ἐλθεῖν καὶ μηδὲ ἀναπνεῖν δύνασθαι. Οὕτως οὖν καλῶς ἀγωνισαμένη καὶ μηδὸλως ἐμποδισθεῖσα ὑπὸ τῶν τοῦ βίου δυσχερῶν καὶ ἐπὶ χρόνοις τέσσαρσι πρὸς τοῖς τριάκοντα διαβιοῦσα τόνδε τὸν τρόπον, ὡς εἶναι τὸν ὅλον τῆς ζωῆς αὐτῆς χρόνον ἔτη πεντήκοντα πρὸς τοῖς τρισὶ καὶ μικρὸν τι πλέον, καὶ τελευταῖον ἀποκειραμένη πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε».

Ἀξίζει νὰ παραθέσουμε τὴν ἐλεύθερη ἀπόδοση τοῦ Βίου ἀπὸ τὸν ἅγιον Νικόδημον τὸν ἀγιορείτη:

«Τῆ αὐτῆς ἡμέρᾳ μνήμη τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Σοφίας, τῆς ἀσκητικῶς καὶ ὁσίως βιωσάσης.

Αὕτη ἡ ἀγία κατήγετο ἀπὸ τὴν Αἶνον, θυγάτηρ γονέων εὐσεβῶν καὶ περιβοήτων κατὰ τὸν τόπον ἐκεῖνον· φθάσασα δὲ εἰς ἡλικίαν συνεζεύχθη ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς μὲ νόμιμον ἄνδρα, μὲ τὸν ὅποιον ἐγέννησεν ἕξ παιδιά. Ἄν δὲ καὶ ἦτο ἀνάμεσον τῶν φροντίδων καὶ ταραχῶν τοῦ κόσμου, μόνον τοῦτο ἔδειξε διὰ τῶν ἔργων ὅτι αἱ φροντίδες τοῦ κόσμου καὶ ταραχαὶ δὲν εἶναι διόλου ἐμπόδιον εἰς τὸ νὰ εὐαρεστήσῃ τῷ Θεῷ ὅποιος θέλει, ἐὰν μόνον ἐργάζεται τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου καὶ μεταχειρίζεται τὰς θεοφιλεῖς πράξεις καὶ ἀρετὰς⁵. Διότι αὕτη ἡ μακαρία δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν οἶκόν τῆς εὐρισκομένη ἠγρούπνει ὅλην τὴν νύκτα καὶ κατεγίνετο εἰς προσευχάς· καί, ἐπειδὴ ἀπέθανον τὰ παιδιά τῆς, ἔγινε μήτηρ ἄλλων ὀρφανῶν παιδίων καὶ βοήθεια μεγάλη τῶν χηρῶν. Διαμοιράσασα δὲ τὰ ὑπάρχοντά τῆς εἰς τοὺς

⁵ Εἶναι χαρακτηριστικοὶ οἱ στίχοι στὴν ὁσία πού ἀναγράφονται στό Μηναιό:

«Οὐκ ἐμποδῶν σοι κόσμος ἦσθη, Σοφία,
Πρὸς τὴν τελειότητα ἀρετῆς φθάσαι»

(Μηναιὸν τοῦ Ἰουνίου περιέχον ἅπασαν τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ ἀκολουθίαν διορθωθὲν τὸ πρὶν ὑπὸ Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ τοῦ Ἰμβρίου καὶ παρ' αὐτοῦ ἀυξηθὲν τῆ τοῦ τυπικοῦ προσθήκη κατὰ τὴν διάταξιν τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας ἧς τῆ ἐγγράφῳ ἀδείᾳ ἀναθεωρηθὲν καὶ ἀκριβῶς ἐπιδιορθωθὲν ἐκδίδεται νῦν ὑπὸ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας μετὰ προσθήκης ἀπολυτικίων, Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις 1993, 43).

πτωχούς διήρχετο ἔκτοτε τὴν ζωὴν τῆς μὲ δίαιταν ἀσκητικὴν· καὶ φαγητὸν μὲν εἶχε τὸν ξηρὸν ἄρτον, ποτὸν δὲ τὸ ἀπλοῦν ὕδωρ· τὸ δάκρυον δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τοῦς ὀφθαλμοῦς τῆς, οἱ ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ ἦσαν ἀκαταπαύστως εἰς τὸ στόμα τῆς· δὲν ἀδυνατήσεν οὐδὲ ἠμέλησεν εἰς τὴν προσευχήν· ἢ ταπεινώσῃς τῆς πρὸς πάντα ἄνθρωπον καὶ εἰς αὐτοῦς ἀκόμη τοῦς τυχόντας καὶ παρανικροῦς ἦτο ἄμετρος, ἢ ἐλεημοσύνη τὴν ὁποίαν ἔκαμνεν εἰς ὅλους τοῦς προσερχομένους πτωχοῦς, ἦτο ἰλαρὰ καὶ πλουσία. Ἐνόμιζε δὲ ἢ τρισολβία ὅτι ἦτο προτιμότερον νὰ στερηῆται αὐτὴ, παρὰ νὰ ἀφήσῃ τὸν πτωχὸν νὰ φύγῃ ἄδειος ἀπὸ τὸν οἶκόν τῆς· καὶ περισσότερον ἔχαιρεν ὅταν ἔδιδε, παρὰ ὅταν ἐλάμβανε⁶.

Διὰ τοῦτο ἠκολούθει εἰς αὐτὴν θαῦμα παράδοξον· εἶχε δηλαδὴ ἓν ἀγγεῖον γεμάτον κρασίου καὶ διωρισμένον διὰ νὰ τὸ μοιράζῃ εἰς τοῦς πτωχοῦς. Ὅθεν ὅσον αὐτὴ ἐλάμβανεν ἀπὸ τὸ ἀγγεῖον ἐκεῖνο μὲ τὰς δύο τῆς χειρὸς καὶ τὸ ἔδιδεν εἰς τοῦς πτωχοῦς, τόσον ἔβλεπε θαῦμα ἐξαισίον, διότι εὗρισκε πάντοτε τὸ ἀγγεῖον γεμάτον, χωρὶς νὰ ὀλιγοστεύῃ ὀλοτελῶς⁷· καὶ ἐν ὧσφ μὲν ἔκρυπτε τὸ θαῦμα καὶ δὲν τὸ ἐφάνερωνεν εἰς ἄλλον, εὗρίσκετο γεμάτον τὸ ἀγγεῖον, ὅτε ἠνοιγεν· ἀφ' οὗ ὅμως θέλουσα νὰ κηρύξῃ τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ ἐφάνερωσεν εἰς ἓνα συγγενῆ τῆς τὸ θαῦμα, δὲν εὐρέθη πλέον τὸ ἀγγεῖον γεμάτον καθὼς τὸ πρότερον, ἀλλ' ἐφαίνετο ἄδειον καὶ ἐλλιπές· τοῦτο δὲ ἐλύπησε τὴν μακαρίαν κατάκαρδα. Ὅθεν ἐκ τούτου λαβοῦσα ἀφορμὴν καὶ στοχαζομένη ὅτι διὰ τὴν ἀναξιότητά τῆς ἠκολούθησεν ἢ τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ στέρησις περισσότερον ἠὔξησε τὴν ἀσκησιν, τόσον ὥστε ἐξηράνθη τὸ σῶμά τῆς εἰς τὸ ἄκρον καὶ οὔτε νὰ ἀναπνεύσῃ ἐδύνατο. Μὲ τοιοῦτον λοιπὸν τρόπον καλῶς ἀγωνισαμένη ἢ αἰοίδιμος καὶ τελείως μὴ ἐμποδισθεῖσα εἰς τὴν ἀρετὴν ἀπὸ τὰς φροντίδας καὶ δυσκολίας τοῦ βίου ἔζησε χρόνους τριάκοντα τρεῖς καὶ ἐπέκεινα. Τελευταῖον δὲ κουρευθεῖσα καὶ γενομένη μοναχὴ πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν⁸.

⁶ «Μακάριόν ἐστι μᾶλλον δίδοναι ἢ λαμβάνειν» (Πράξ. κ, 35).

⁷ Τὸ θαῦμα αὐτὸ θυμίζει ἀνάλογο θαυμαστὸ γεγονός μὲ τὸν προφήτη Ἡλία καὶ τὴν χήρα στή Σαρεπτά τῆς Σιδώνας, κατὰ τὸ ὅποιο τὸ πιθάρι μὲ τὸ ἀλεύρι καὶ τὸ δοχεῖο μὲ τὸ λάδι τῆς χήρας δὲν ἀδειαζαν καθ' ὅσο διάστημα ἢ χήρα παρεῖχε τροφὴν στὸν προφήτη (Γ' Βασ. ιζ', '10-16).

⁸ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, *Συναξαριστῆς τῶν δέδεκα μηνῶν*, 5, Ὁρθόδοξος Κυψέλη, Θεσσαλονίκη 1989, 177-178. Δυστυχῶς ἢ συνοπτικὴ καὶ κάπως ἀόριστη διήγησις τοῦ βίου τῆς δὲν μᾶς βοηθεῖ νὰ προσδιορίσουμε τὴν μονὴν τῆς μετανοίας τῆς. Πάντως θὰ πρέπει νὰ ἀποκλειστοῦν τὰ τρία μοναστήρια πού βρισκόνταν στὴν περιφέρεια τῆς Αἴνου, γιατί καὶ τὰ τρία εἶναι πολὺ μεταγενέστερα τῆς ἐποχῆς τῆς ἀγίας. Γιά τὰ μοναστήρια τῆς Αἴνου βλ. παραπάνω σημ. 3.

Ἐν κατακλείδι, ὁ Βίος τῆς ὁσίας Σοφίας τῆς Αἴνου προβάλλει, ἓνα εὐσύνοπτο καί διαχρονικό ὑπόδειγμα ἐκπληκτικοῦ σέ ἔνταση καί προσπάθεια ἀγωνιστικοῦ ἀσκητικοῦ φρονήματος, σέ συνδυασμό μέ ἀσύλληπτη καρτερία καί ταπείνωση. Τά στοιχεῖα αὐτά εἶναι πού οἱ ἄνθρωποι κάθε ἐποχῆς ἔχουν κατεξοχήν ἀνάγκη γιά νά παρακάμπτουν τούς ποικίλους ὑφαλοσκοπέλους τῆς ζωῆς καί δείχνουν καθαρά τά μέσα μέ τά ὁποῖα θά πρέπει ἡ κοινωνία μας νά ἀντιμετωπίσει τίς σύγχρονες προκλήσεις.

